

PERSPECTIEVEN VAN HET AGROCLUSTER IN GELDERLAND EN OVERIJSSSEL OVERWEGEND GUNSTIG

Kees de Bont en Elsje Oosterkamp

De perspectieven van het agrocluster in Gelderland en Overijssel (regio Oost) zijn overwegend gunstig, maar de verschillende takken staan voor belangrijke uitdagingen. Dit is de conclusie van onderzoek van het LEI naar de situatie en ontwikkeling van de land- en tuinbouw en de daarmee verwante bedrijvigheid in de beide provincies. Het onderzoek in opdracht van deze provincies en de LNV Directie Regionale Zaken Oost volgt op de Visie *Kiezen voor Landbouw*, die Minister Veerman in september 2005 presenteerde. Het onderzoek wordt benut voor een vertaalslag naar regionaal beleid, bijvoorbeeld voor de invulling van het Investeringsbudget Landelijke Gebied.

Veehouderij domineert

In zowel Gelderland als Overijssel domineert het veehouderijcluster; dit zijn de veehouderijbedrijven met de daaraan verbonden bedrijven op het gebied van toelevering, verwerking en dienstverlening (tabel 1). Het grondgebonden veehouderijcluster en de intensieve veehouderijclusters zijn belangrijker voor de economie dan gemiddeld in Nederland. De vleeskalverhouderij en de leghennenhouderij nemen de meest uitgesproken positie in. In de regio Oost is in de vleeskalverhouderij bijna 60% van het totale aantal dieren in Nederland gelokaliseerd en 40% van de leghennen. In Overijssel benut de melkveehouderij twee derde van de agrarische grond, in Gelderland ruim de helft. Meer dan eenderde deel van alle melkveebedrijven in Nederland is te vinden in regio Oost en van de grondgebonden veehouderijbedrijven waar geen melkvee wordt gehouden zelfs bijna 40%. Het akkerbouwcluster is economisch ook nog relatief belangrijk, vooral door de fasen van toelevering, verwerking en distributie. De akkerbouw benut, afgezien van de snijmaïsteelt, vrij weinig grond (minder dan 10%). De tuinbouw is van groter belang in Gelderland dan in Overijssel. Gelderland neemt vooral een aanzienlijk deel van de Nederlandse productie van champignons, fruit en bomen voor haar rekening en heeft momenteel een glastuinbouwareaal van ruim 700 ha (circa 7% van Nederland). De bijdrage van het agrocluster aan de economie is in de beide provincies ongeveer 10%; dit is ongeveer gelijk met de bijdrage in Nederland. In de regio Oost worden in de verwerkende bedrijven relatief meer producten van land- en tuinbouwbedrijven uit het gebied tot waarde gebracht dan gemiddeld in Nederland. Ook is de agrosector in de regio Oost meer op export georiënteerd dan de Nederlandse agrosector. Zuivel, vee en vlees en sierteelt zijn hierbij de belangrijkste exportproducten. De regio benut de kortere afstand en de goede verkeersinfrastructuur naar Duitsland, de belangrijkste handelspartner van Nederland.

Perspectieven en uitdagingen

De toegevoegde waarde van het agrocluster neemt volgens het onderzoek de komende tien jaar (tot 2015) toe, maar de werkgelegenheid zal afnemen. De daling komt vooral voor rekening van de veehouderij en de akkerbouw. In de tuinbouw onder glas en in de open grond, vooral de boomteelt en de fruitteelt, en de handel en verwerking van de tuinbouwproducten kan de werkgelegenheid in de regio Oost toenemen. Aandachtspunt voor de toekomst in de tuinbouw is het verminderen van transporten vanuit de regio naar verzamelplaatsen in het westen voor de handel met Duitsland. Hiertoe moet de handelsfunctie in het gebied worden versterkt. Verder is schaalvergroting van bedrijven en verbetering van de verkaveling wenselijk. Ook het realiseren van marktgestuurde innovaties is nodig. In Gelderland en Overijssel zijn er enkele locaties waar de glastuinbouw nog aanzienlijk kan uitbreiden. Het minst gunstig zijn de perspectieven voor de champignonsector, door de sterke internationale concurrentie en tegenvallende prijzen. De intensieve veehouderijsectoren moeten de komende jaren een slag maken naar meer vers en gemakproducten en het verlagen van kosten, onder meer door het verbeteren van de logistiek. Daarbij zal vooral de pluimveevleessector door de toenemende internationale concurrentie onder druk staan. De intensieve

veehouderijbedrijven moeten verder investeren in verduurzaming: verlagen van emissies en energiegebruik, beter dierenwelzijn en mestverwerking. De veehouderijbedrijven hebben behoefte aan voldoende ruimte voor ontwikkeling. Ook moeten vergunningsprocedures voor vestiging in de Landbouw Ontwikkelings Gebieden (LOGs) vereenvoudigd worden. Voor de melkveehouderij is, uitgaande van de liberalisering van het zuivelbeleid en het huidige mestbeleid, schaalvergroting belangrijk. Gemiddeld zijn de melkveebedrijven in de regio Oost 10 tot 15% kleiner dan in Nederland. Voor de bedrijfsontwikkeling is de beschikbaarheid en de verkaveling van grond, met vooral een huiskavel van voldoende omvang, een belangrijke voorwaarde. De uitdaging is de bedrijven in de toekomst goed in te passen in de overwegend kleinschalige landschappen van grote delen in beide provincies. Verbreding, in de vorm van groene en blauwe diensten en in uiteenlopende commerciële varianten, kan zorgen voor nieuwe inkomsten. Dit geldt overigens ook op onder andere de grondgebonden veehouderijbedrijven. Beide provincies bieden goede aanknopingspunten voor verbreding op agrarische bedrijven in relatie tot natuur en toerisme en van verzadiging is nog geen sprake. De akkerbouw in de regio Oost heeft mogelijkheden voor verbetering van de bedrijfsresultaten door meer samenwerking in de keten en met de veehouderij te realiseren. Ook krachtenbundeling voor technologische vernieuwingen en (kleinschalige) bioraffinage kunnen een bijdrage leveren.

Biologische landbouw

De biologische landbouw in de regio Oost heeft nu een aandeel in de Nederlandse biologische landbouw van ongeveer 30%. De regio herbergt de grootste biologische melkveebedrijven in Nederland. De biologische landbouw kan in deze provincies in beginsel voordelen benutten van zowel de kortere afstanden naar de belangrijke afzetmarkt Duitsland als van de combinatie van aantrekkelijk, toeristisch gebied en de ontwikkeling van streekproducten.

Tabel 1 Aandeel (in %) van clusters in toegevoegde waarde van totale agrocluster (binnenlandse grondstoffen) in Nederland, Gelderland en Overijssel, 2003

	Nederland	Gelderland	Overijssel
Grondgebonden veehouderij	28	31	42
Vleeskalverhouderij	5	10	8
Varkenshouderij	12	14	17
Pluimveehouderij	5	8	6
Akkerbouw	21	14	15
Glastuinbouw	17	10	5
Champignons	2	4	0
Tuinbouw open grond	9	8	6
Totaal	100	100	100

Bron: LEI (berekeningen met agrarische input-outputtabel 2003).

Meer informatie:

Rapport 5.06.06 *Agrocluster Oost in beeld*